

Министерство образования и науки Российской Федерации
Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего
образования «Северо-Восточный федеральный университет имени М.К. Аммосова»
Институт языков и культуры народов Северо-Востока Российской Федерации
Кафедра «Якутский язык»

Утверждено
на заседании Ученого совета ИЯКН СВ РФ

Протокол №1 от «18» _сентября_2019 г.
_____ Директор Торотоев Г.Г.

ПРОГРАММА

вступительного испытания (тестирование) для поступающих на базе СПО
по направлению подготовки

45.03.01 – Филология

Профили: Отечественная филология (якутский язык и литература)

Прикладная филология (якутский, русский языки)

44.03.05 – Педагогическое образование

Профили:

- Родной язык (якутский) и литература и Мировая художественная культура
- Родной язык (якутский) и литература и иностранный язык (английский)

Квалификация (степень): бакалавр

Форма обучения: очная

Составитель: Чиркочева Д.И., к.ф.н., доцент, зав. кафедрой «Якутский язык» ИЯКН СВ РФ

Якутск, 2019

1. Общие положения

Формы и условия проведения вступительных испытаний для поступающих определяются Ученым советом института и доводятся до сведения поступающих не позднее, чем за полгода до начала. Для экзаменуемых создаются необходимые к подготовке условия, желающие могут посещать бесплатные консультации.

Результаты вступительных испытаний определяются по 100-балльной системе.

2. Определение содержания вступительных испытаний

Вступительные испытания должны определять уровень усвоения поступающими материала по якутскому языку и литературе, предусмотренного учебной программой школы и охватывать все минимальное содержание данной дисциплины, установленное соответствующим государственным образовательным стандартом. Вступительные испытания включают в себя вопросы по дисциплинам «Якутский язык» и «Якутская литература». Комплексный характер экзаменационной работы по якутскому языку и литературе позволит проверить и оценить уровень подготовки экзаменуемых с разных сторон компетенций: лингвистической, языковой, коммуникативной и общекультурной.

Ответ должен подтвердить достаточно полное знание материала по якутскому языку основных тем изученной программы.

3. Требования, проверяемые в ходе вступительных испытаний

Экзаменуемый должен показать и подтвердить:

- знание вопросов якутского языка по программе общего образования;
- знание основных произведений якутских писателей из школьной программы;
- владение якутским языком в его разговорной и литературной форме;
- знание истории родного языка, ее современного состояния и перспектив избранной специальности.
- способности анализа и обобщения знаний по якутскому языку и литературе.

4. Перечень основных учебных тем по дисциплине «Якутский язык» и «Якутская литература»

Вариант работы содержит по части I - 15 вопросов (1-15), по части II - 2 задания.

Распределение заданий по темам.

1.1 Лексика – 2

1.2 Фонетика - 1

1.3 Морфология - 3

1.4 Синтаксис – 2

2. Вопросы по произведениям якутских писателей -7

Распределение заданий по баллам (45 б.)

По I части –за каждый правильный ответ ставится 2 б.

По II части

1 задание (грамматический разбор и выполнение заданий) – 15 б.

2 задание (письменная работа) – 55 б.

Оценивание I части работы

Задание	Перв. балл	Балл по сложности	Итоговый балл
1	1б.	1б.	2
2	1б.	1б.	2
3	1б.	1б.	2
4	1б.	1б.	2
5	1б.	1б.	2
6	1б.	1б.	2

7	16.	16.	2
8	16.	16.	2
9	16.	16.	2
10	16.	16.	2
11	16.	16.	2
12	16.	16.	2
13	16.	16.	2
14	16.	16.	2
15	16.	16.	2
	15 б.	15 б.	30 б.

Оценивание II части работы

Задание	Перв. балл	Балл по сложности	Итоговый балл
1	5 б.	-	5 б.
2	5 б.	-	5 б.
3	5б.	-	5 б.
	15 б.		15 б.

Критерии оценивания сочинения

№	Сыналыыр кэрин	Баала
K1	Уус-уран айымны эбэтэр анал тиэмэ (ырыты) ис хоһоонун билии	2/1
K2	Айымныга эбэтэр бэриллибит тиэмэбэ көтөбүллэр проблеманы сөпкө өйдөөн, ырыты	2/2
K3	Өйтөн суруйуу тиэмэтин арыыы	2/1
K4	Суруйааччы олобун, айар үлэтин сүрүн олуктарын билии эбэтэр анал тиэмэбэ сыһыаран киллэри	2/1
K5	Өйтөн суруйууга норуот, айымны устуруйатын билиини туһаны	2/1
K6	Өйтөн суруйууну тус бэйэ ылынытын быһаары	2/1
K7	Өйтөн суруйуу сүрүн санаатын уонна проблематикатын быһаары	2/2
K8	Айымны геройдарын эбэтэр анал тиэмэбэ туһааннаах персонаһы ырыты	2/1
K9	Өйтөн суруйуу ис хоһоонун сырдатар матырыяалы туһаны (эпиграф, айымныттан быһа тарды, бэргэн этиилэр)	2/1
K10	Айымныга эбэтэр бэриллибит тиэмэбэ тус бэйэ сыһанын быһааран суруйуу	2/1
K11	Сааһылаан уонна толкуйдаан ырыты көстүүтэ	2/1
K12	Айымныны эбэтэр анал тиэмэни ырытыга бэйэ санаатын, сыанабылын суруйуу (суруйуу түмүгэ)	2/2
K13	Атын айымныны эбэтэр олоххо сыһаннаах түгэни кытта тэнни тутан суруйуу уонна тэннээн көрүү	2/1
K14	Сурук бэлиэтин билии уонна таба туһаны	2/1
K15	Таба суруйуу быраабылаларын билии	2/1
K16	Суруйуу биир кэлим ис хоһоонноох буоларын ситиһии	2/2
K17	Этии тутулун сөпкө оноруу, этиигэ грамматика быраабылаларын сөпкө туһаны	2/1

Распределение заданий работы

Үлэ чааһа	Сорудах ахсаана	Үлэ мунутуур баала (маннайгытынан)	Үлэ бүтүүн мунутуур баала	Сорудах тиибэ
1 чааһа	15	15 б.	30 б.	хоруйу бэйэ суруйууга
2 чааһа	3	15 б.	15 б.	ырытыны

				оноруу
3 чааһа	1	34 б.	55 б.	өйтөн суруйуу
Барыта	19	64 б.	100 б.	

Тылы састаабынан ырытыы

холкутуйдахпытына > холку+туй+тах+быт+(ы)на

холку – тыл олоҕо, төрүт, даҕааһын аат, бэлиэ

туй – туохтуур үөскүүр сыһыарыыта

тах – болдьох киэп сыһыарыыта

быт – тардыы 1 сирэйин сыһыарыыта, элбэх ахсаанна – өлүктүйбүт миэстэ түһүгүн сыһыарыыта

хатынмын > хатын+(ы)м+(ы)н

хатын – тыл олоҕо, төрүт, аат тыл, барамай

м – тардыы сыһыарыыта, 1 сирэй, биир биирдээбэ

н – туохтуу түһүк сыһыарыыта

Тылы сана чааһынан ырытыы.

Оҕом бүгүн үөрэнэр.

Оҕом – аат тыл, тыл олоҕо – оҕо, төрүт олох, киһиэхэ сыһыаннаах тыл, чопчу суолталаах, тардыылаах, 1 сирэй, биир биирдээбэ, уопсай аат, этиигэ туһаан.

Бүгүн – сыһыат, олоҕо – бүгүн, үөскээбит олох, тыл силлиһиитэ, кэм, быһаарар, этиигэ сийилии.

Үөрэнэр – туохтуур, тус, турук, олоҕо – үөрэн, төрүт, буолар, кэпсиир киэп, билинни кэм, 3 сирэй, биир ахсаан, төрүт туһаайыы, этиигэ кэпсиирэ.

Биһиэхэ мааны ыалдьыт сырытта.

Биһиэхэ – солбуйар аат, олоҕо – биһиги, үөскээбит, сирэй солбуйар аат, 1 сирэй, элбэх ахсаан, сыһыарыы түһүк, этиигэ толоруу.

Мааны – даҕааһын, олоҕо – мааны, төрүт, хаачыстыба, этиигэ быһаарыы.

Ыалдьыт – аат тыл, олоҕо – ыалдьыт, үөскээбит (-дьыт), чопчу суолталаах, судургу, уопсай, төрүт түһүк, 3 сирэй, биир ахсаан, этиигэ туһаан.

Сырытта – туохтуур, тус, хайааһын, олоҕо – сырыт, төрүт, кэпсиир киэп, билигин ааспыт кэм, 3 сирэй, биир ахсаан, төрүт туһаайыы, этиигэ кэпсиирэ.

Тылы ситиминэн ырытыы.

Оҕом бүгүн үөрэнэр. Бу этиигэ *оҕом үөрэнэр*, *бүгүн үөрэнэр* диэн тыл ситимнэрэ баар.

Оҕом үөрэнэр – баһылатыылаах ситим, сөпсөһүү, 3 сирэй, 1 ахсаан

Бүгүн үөрэнэр – баһылатыылаах ситим, сыстыы, тыл бэрээдэгэ.

Биһиэхэ мааны ыалдьыт сырытта. Бу этиигэ *ыалдьыт сырытта*, *мааны ыалдьыт*, *биһиэхэ сырытта* диэн тыл ситимнэрин ырытабыт.

Ыалдьыт сырытта – баһылатыылаах ситим, сөпсөһүү, 3 сирэй, 1 ахсаан

мааны ыалдьыт – баһылатыылаах ситим, сыстыы, тыл бэрээдэгэ

биһиэхэ сырытта – баһылатыылаах, салайыы, сыһыарыы түһүк.

Үөрэх кинигэлэрэ

1. Саха тыла. Морфология: 6 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2009.
2. Саха тыла. Морфология: 7 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2006.
3. Саха тыла: 8-9 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2004.
4. Саха литературата: 9 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1999.
5. Саха литературата: 10 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1994.
6. Саха литературата: 11 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 2000.

Эбии литература

1. П.С. Афанасьев Саха тылын лексикологията. Я., 1996.
2. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тыла. Лексика уонна морфология. Я., 2000.
3. Н.Д. Дьячковский. Саха тылын фонетиката. Я., 2000.
4. И.П. Винокуров, М.А. Черосов. Саха тылын синтаксиса. Судургу этии. Я., 1991.
5. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тылын синтаксиса. Холбуу этии. Я., 1996.
6. Окорокова В.Б., Попова М.П. Билинни саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., 2011.
7. Максимова П.В. 1960-80 -с сыллардаагы саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., изд-во СВФУ, 2010.

Методические рекомендации по проведению вступительных испытаний

Сдача вступительных испытаний проводится на открытых заседаниях экзаменационной комиссии с участием не менее трех человек. В состав комиссии, принимающей экзамен по направлению, входит не менее трех преподавателей кафедры якутского языка.

Результаты вступительных испытаний определяются по 100балльной системе и объявляются на следующий день после оформления в установленном порядке протоколов заседаний экзаменационной комиссии.

На выполнение экзаменационной работы отводится 3 часа (180 минут).

Подготовка к выполнению работы – 10 мин.

Часть I включает 15 вопросов с кратким ответом. Среднее время выполнения одного задания этой части – 1-3 минуты. Ориентировочное время выполнения этой части работы – 50 минут.

Часть II включает 2 задания. На выполнение вопросов первого задания требуется от 3-7 минут. Ориентировочное время выполнения 1 задания – 30 минут.

Рекомендуемое время выполнения 2 задания II части, состоящей из одного задания с развернутым ответом (письменная работа) – 60 минут.

Самостоятельная проверка работы – 20 мин.

Демонстрационный вариант заданий вступительных испытаний по якутскому языку и литературе

Үлэ икки чаастаах.

Үлэ бастакы чааһыгар 15 боппурус бэриллэр. Хас биирдии боппурус хоруйун (эппиэтин) ыйыллыбыт миэстэбэ, сорууда аллараа өттүгэр, бэйэн суруйарын ирдэнэр. Эппиэкин тэйбэккэ, сурук эбэтэр атын бэлиэтэ суох суруй.

Үлэ иккис чааһа 2 соруудахтаах.

Бастакы соруудагы толорууга этии бэриллэр, ол этиини уонна этиигэ бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ыйыллыбыт соруудахтарынан ырытарын ирдэнэр. Тылы састаабынан, саҥа чааһынан, ситимнэри арааһынан ырытылары онороһун. Этиини тутулунан ырытарга этии тиибин, арааһын, састаабын ыйаһын.

Иккис соруудаха айан суруйуу тиэмэтэ бэриллэр. Ирдэбилинэн айан суруйуу 120 тыллаах эбэтэр онтон ордук буолуон сөп, ол эрэри 100 тылтан аһыйаҥа суох буолуохтаах. Бэриллбит тиэмэни толору арыян суруйарга дьулуһаһын.

I чааһа

Үлэ I чааһыгар бэриллэр сорууда наарданыыта маннык буолар.

1, 4, 6 – саха тылын морфологиятыгар ыйытылар. Холобур, саҥа чааһын, тыл састаабын быһаарыы.

2 – фонетика соруудаҕа. Холобур, аһаҕас уонна бүтэй дорҕоон систематын уратытын, дорҕоон наарданыытын, уларыыытын быһаарыы.

3, 8 - лексика ыйытылара. Холобур, тыл суолтатын, араастарын, биирдэм эбэтэр тыл ситиминэн бэриллэр тыл уратыларын быһаарыы.

5, 7 – синтаксис соридахтара. Холобур, этии арааһын, этиигэ тыллар ситимнэһиилэрин, ситим араастарын, ньыматын быһаарыы.
9 – 15 – саха литературатыгар билиини тургутан көрөр ыйытыылар.

1. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыллар ханнык сана чааһа буолалларын суруй.

Халын хаар бүк түһэн, тииттэр лабаалара аллара санныыспыттар.

Эппиэтэ:

2. Саха алфавитыгар баар бүтэй дорҕоон ахсаанын ый.

Эппиэтэ:

3. Бу этиигэ туттуллубут сомоҕо домоҕу биир тылынан солбуйан туспа суруй.

Окко киирэр кэм буолла да, Сэмэн оҕонньор биллибэтэ. Кулубаҕа барбыт үнсүү эмиз таастыы тимирдэ.

Эппиэтэ:

4. Бу этиигэ киирбит аат тыллары булан, туспа уһул, ханнык түһүк туттуллубутун быһааран суруй. **Уокка оттор маһы бэлэмнээн баран, Микиитэ быыкаайык хотуурун сүгэн эһэтин аахха тийэн, дулҕалары тула көтө сылдьан охсон кулупаайдаабытынан барда.**

Эппиэтэ:

5. Бу этии арааһын быһааран суруй. **Өлөксөй алаады сураҕын истэн, отуу таһыгар олорбохтоон баран, дьиэтигэр табыста.**

Эппиэтэ:

6. Бэриллитбит этиигэ көмө тыллары булан, сыстар тылларын кытта туспа суруй.

Мин арыы саҕатыгар тийэ оҕустум, сотору үрдүбүнээҕи маһым кураанах мутугар кэҕэ кэлэн олоро биэрдэ.

Эппиэтэ:

7. Бу этиини сирэй саһаны киллэрэн уларытан суруй.

Мин оройуон кииниттэн командировкаҕа сылдьарым, Чаран нэһилиэгэр баран иһэрим туһунан быһыта-орута кэпсээн биэрэбин.

Эппиэтэ:

8. Бэлиэтэммит тылга синонимны тыллары булан суруй. **Чаччаччы халпыт хагдан сэбирдэхтэр суолга үктээтэх айы тыастара хачыгырас.**

Эппиэтэ:

9. Бу кэрчик ханнык айымньыттан ылыллыбытын ааптарын (псевдоним) кытта суруй.

“Аны биирдэ дьүһүн кубулунан,

Быста-быста салҕанан,

Тимирэ-тимирэ күөрэйэн,

Өлө-өлө тиллэн көрүөбүн...”

Эппиэтэ:

10. “Дьулуруйар Ньургун Боотур” олонхоҕо Туйаарыма Куо, Айталын Куо, Кыыс Ньургун, Сабыйа Баай хотун, Аан Алахчын хотун ханнык дойду дьахталлара буолалларын быһааран суруй.

Эппиэтэ:

11. Бэриллитбит кэрчик ханнык айымньыга баарын быһаар.

“Алыс уойан аҕылас буолбут,

**Олус уйан олоругас буолбут,
Сыта уйан сыыгынас тыыннаммыт...”**
Эппиэтэ:

12. Алексей Андреевич Иванов-Күндэ саха литературатыгар ханнык жанры киллэрсибитин ый.

Эппиэтэ:

13. Бу кэрчик ханнык айымньыга ким мэтириэтэ буоларын быһаар.
“Салгыннаабыт хара сирэйдээх, дэхси бөдөн тиистээх, мичээрдээбит киэн харахтаах,
дадайбыт киһи...”

Эппиэтэ:

14. Алампа маннайгы айымньытын аатын, жанрын ый.

Эппиэтэ:

15. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр Новгород сиригэр хорсуннук кыргыһан өлбүт саха
буйуннара хоһуйуллубут айымньы аатын, ааптарын быһааран суруй.

Эппиэтэ:

II чааһа

1. Бэриллибит этиини, бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ырытыы.

Этиигэ аннынан тардыллыбыт 2 тылы састаабынан: тыл олобун, дорҕоон уларыйыытын көрдөрөн ырытыы. Анаан бэлиэтэммит 2 тылы саҕа чааһынан ырытыы: саҕа чааһын, тыл олобун, үөскээһинин уонна уларыйыытын. Этиигэ тыллар ситимнэрин табатык оноруу.

Киһэлик Даарыйа эмээхсин үлэтигтэн сынньанар, үс атахтаах төгүрүк остуолун бэйэтин диэки сыҕарыта тардынан ытыһынан соппохтуур.

Бу этиигэ манньк ырытыылары онор.

1. Аннынан тардыллыбыт тыллар олохторун туспа ый.
2. Бэлиэтэммит тыллары саҕа чааһынан быһааран суруй.
3. Этииттэн көрөн, бэриллибит тыл ситимнэһэр тылын эбии суруй:

Киһэлик ...

... сынньанар

... соппохтуур

Даарыйа...

... диэки

... атахтаах

сыҕарыта...

2. Тэттик айан суруйуу

Тиэмэтэ:

Ыһыах – саха үгэһэ

Оҕо саас, оҕо саас, дьоллоох оҕо саас

Ырыа куттаах сахам киһитэ

Дьокуускай – мин таптыыр куоратым

Айан суруйуу сүрүн ирдэбиллэрэ

Айан суруйуу тиэмэтэ көнгүл, айымньыга сыһыарыллыбат, ол эрэри айымньыттан

холобурдуохха сөп. Экзамен вариантыгар биир тиэмэ бэриллэр. Экзамен кыттааччыта бу үлэтин толкуйдаан, былааннаан, биир кэлим суруйууну ситиһэргэ дьулуһуохтаах.

Манна туттарааччы бэриллибит тиэмэни бэйэтэ анаарар, ырытар-сыаналыыр дьобура, төрөөбүт литературатын, бэриллибит тиэмэни билэр таһыма көстүөхтээх. Айан суруйууга экзаменна кыттааччы маннык сүрүн ирдэбиллэри тутуһуохтаах.

- айан суруйуу тутулун тутуһуу;
- этии тутулун кэспэккэ ситимнээхтик суруйуу;
- сурук бэлиэтин, таба суруйуу быраабылатын билии, сөпкө туһаныы;
- уус-ураннык суруйары ситиһии;
- айымньыттан эбэтэр истэн уус-уран быһа тардыылары туһаныы;
- суруйуу тиэмэтин, проблематын, санаатын табатык өйдөөн суруйуу;
- бэйэ сыаналааһына, табыгастаах түмүгү оңоруу.